

Warszawa, 05.01.2024

Prof. dr hab. Renata Nowakowska-Siuta

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie

Wydział Nauk Społecznych

**Recenzja rozprawy doktorskiej
Pani mgr Anny Rudowskiej
„Priorytety strategiczne w polityce edukacyjnej państw Grupy Wyszehradzkiej.
Pedagogiczne studium porównawcze”**

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
Wydział Nauk Pedagogicznych
Instytut Pedagogiki

Promotor rozprawy: ks. dr hab. prof. uczelni Stanisław Chrobak
Promotor pomocniczy: dr Aleksandra Kulpa-Puczyńska

Uwagi wstępne

Rozprawa doktorska Pani magister Anny Rudowskiej podejmuje ważny problem naukowy dotyczący omówienia, porównania i analizy strategicznych priorytetów edukacyjnych państw Grupy Wyszehradzkiej, w perspektywie mających obecnie w Polsce i szerzej, w Europie i na świecie, ciągłej rekonstrukcji myślenia o edukacji i polityce edukacyjnej, a także wielu kontrowersji, dyskusji, sporów wokół wizji reformowania i związanego z tym tworzenia nowego ustawodawstwa.

Pani mgr Anna Rudowska podjęła się napisania rozprawy z zakresu pedagogiki porównawczej, co nie jest częstym ani oczywistym wyborem ze względu na to, iż badania porównawcze wymagają rozległej interdyscyplinarnej wiedzy, umiejętności łączenia informacji z licznych źródeł, dokumentowania, analizowania, rozumienia i interpretowania a w sensie metodologicznym są materią złożoną i wymagającą od Doktoranta łączenia drobiazgowego przeglądu dostępnych źródeł i opracowań z meta-perspektywicznym ujęciem problematyki oraz hermeneutyczną metodą ich interpretacji.

Już na wstępie mojej recenzji pragnę stwierdzić, iż rozprawa jest merytorycznie bardzo dobra i spełniająca wszystkie kryteria dysertacji doktorskiej. Akceptuję przy tym przyjęte przez mgr Annę Rudowską założenia teoretyczne i metodologiczne, a także pozytywnie oceniam sposób prowadzonych przez nią w doktoracie narracji oraz sposobów argumentacji. Stwierdzam też, że zrealizowała ona założone cele badawcze i uzyskała konkretne, ważne rezultaty analityczne. Potwierdziła również swoje kompetencje do prowadzenia dyskursu naukowego. Bez wątpienia, doktorat ten z dużym powodzeniem ujmuje kwestie polityki edukacyjnej państw Grupy Wyszehradzkiej a wielokontekstowy obraz, który czytelnik uzyskuje, jest zarówno bardzo przekonujący jak i interesujący poznawczo.

Należy podkreślić, że pedagogika porównawcza jest trudnym obszarem badawczym, i zwłaszcza w Polsce w ostatnim czasie, dość słabo eksponowanym. Nie mam tu na myśli wplatania zagadnień międzynarodowych do badań pedagogicznych, lecz w pełni ugruntowany model prowadzenia badań porównawczych, ukazywany w międzynarodowych uznanych podręcznikach do badań porównawczych i opracowaniach metodologicznych takich jak: Postlethwaite T.N. (1999), *International Studies of Educational Achievement: Methodological Issues*, Comparative Education Research Centre, The University of Hong Kong, Hong Kong; Phillips D., Schweisfurth M. (2014), *Comparative and International Education: An Introduction to Theory, Method, and Practice*, 2nd Edition, Bloomsbury Academic, London czy Cowen R., Kazamias A.M. (eds.) (2019), *International Handbook of Comparative Education*, Springer, Dordrecht–Heidelberg–London–New York. Tym bardziej, jako badaczkę i przedstawicielkę tej subdyscypliny nauk pedagogicznych cieszy mnie podjęcie przez mgr Annę Rudowską wyzwania, związanego z eksploracją tego pola badawczego, jakim są pedagogiczne badania porównawcze. Cieszy tym bardziej, że poza uznanymi podręcznikowymi opracowaniami czeskich komparatystów m.in. J. Průchy, K. Rydla czy kilku książek w języku angielskim na temat społecznej sytuacji na Węgrzech (np. Romaniuk S. (2021), *Under Siege: Counterterrorism and Civil Society in Hungary*, Lanham, Lexington Books) brakuje w polskiej przestrzeni badawczej nowych opracowań przekrojowych dotyczących polityki edukacyjnej bliskich nam przecież, nie tylko ze względu na sąsiedztwo geograficzne, lecz także wspólnotę doświadczeń kulturowych państw Grupy Wyszehradzkiej. Do rzadkości należy także zainteresowanie badawcze dotyczące problemów i wyzwań dla edukacji w tych krajach, a dominuje często w dyskursie pedagogicznym przekonanie o tym, że są to kraje których analiza w pedagogice porównawczej jest niejako niższej rangi niż systemy edukacji azjatyckie czy zachodnioeuropejskie. Dzieje się tak prawdopodobnie właśnie ze względu na nieświadomość

toczących się w krajach Grupy Wyszehradzkiej pozytywnych (a przynajmniej godnych zainteresowania) zmian edukacyjnych, a także, ze względu na utrwalone wzory potocznego myślenia i stereotypizowania sądów o przemianach zachodzących we wspomnianych krajach. Wszak (można nieco ironicznie stwierdzić) to, co postsowieckie nie może się łączyć w popularnym sposobie myślenia z tym co postępowe, istotne, godne naśladowania.

Dobrze się zatem stało, że pojawia się rozprawa doktorska omawiająca w naukowy a zarazem przejrzysty sposób priorytety edukacyjne krajów Grupy Wyszehradzkiej. Jako pedagog porównawczy doceniam wagę problemu podjętego przez mgr Annę Rudowską w ocenianej rozprawie doktorskiej. Jest to problem istotny, aktualny i ważny społecznie a przy tym, jak wspomniałam wcześniej, słabo w polskiej literaturze komparatystycznej eksponowany.

Merytoryczna ocena rozprawy

Wymagania stawiane rozprawom doktorskim odnoszą się do trzech funkcji, jakie powinien spełniać tekst naukowy, a mianowicie: funkcji opisowej, wyjaśniającej zagadnienie oraz predyktywnej, pozwalającej na wskazanie stosownych implikacji. Oceniana rozprawa doktorska uwzględnia wszystkie wymienione wyżej funkcje a przy tym napisana została z uwzględnieniem prawidłowej terminologii dyscypliny pedagogika i subdyscypliny jaką jest komparatystyka pedagogiczna.

Doktorat mgr Anny Rudowskiej (ss. 329) składa się ze wstępu, sześciu zasadniczych rozdziałów, ujętych w trzy części zatytułowane: część pierwszą: „Konteksty i kierunki polityki edukacyjnej Unii Europejskiej”, część drugą: „Założenia polityki edukacyjnej państw Grupy Wyszehradzkiej” oraz część trzecią: „Priorytety polityki edukacyjnej państw Grupy Wyszehradzkiej- podobieństwa i różnice”. Pracę wieńczy zakończenie, spis literatury, spis ilustracji oraz spis tabel, poprzedza zaś spis stosowanych w niej skrótów. Struktura dysertacji jest przejrzysta, poszczególne części i rozdziały tworzą logiczną całość, uzasadnioną merytorycznie.

We wstępie Autorka w sposób rzeczowy prezentuje pole problemowe doktoratu i jasno uzasadnia sformułowanie tematu, definiując w sposób bardzo jednoznaczny preferowane przez siebie naukowe podejście w ramach komparatystyki pedagogicznej – metodę problemową. Wstęp prezentuje również definicje podstawowych dla rozprawy pojęć z zakresu polityki edukacyjnej oraz omawia założenia polityki edukacyjnej Grupy Wyszehradzkiej i omawia kluczowe dla tej polityki dokumenty w ujęciu temporalnym, wprowadzając w sposób naturalny w analizy, które będą stanowić zawartość kolejnych rozdziałów dysertacji. Początek rozprawy

(podrozdział 0.2) zawiera także omówienie przedmiotu, celu i metodologicznych aspektów rozprawy. Autorka czyni tę kwestię czytelną poprzez zestawienia tabelaryczne dotyczące poszczególnych krajów Grupy Wyszehradzkiej. Wskazuje także główny cel rozprawy jako „Zdiagnozowanie i wyjaśnienie podobieństw i różnic w priorytetach strategicznych polityki edukacyjnej poszczególnych państw Grupy Wyszehradzkiej na tle kierunków polityki edukacyjnej UE w perspektywie 2014-2020 w obszarze edukacji oraz powojennej międzynarodowej i europejskiej refleksji nad edukacją” (s. 29).

Tym samym mgr Anna Rudowska wskazuje ramę czasową dla podjętych w rozprawie analiz, którą w dalszej części rozprawy konsekwentnie rozwija i prezentuje, poddając stosownym rekonstrukcjom. Dowodzą one zarówno erudycji Autorki, jak i jej zdolności do konstruowania bardzo uzasadnionej naukowo narracji.

Rozdział 1 rozprawy prezentuje rozwój międzynarodowej i europejskiej refleksji nad edukacją po II wojnie światowej. W Rozdziale 2 Autorka przechodzi od historycznego zarysu namysłu nad rozwojem edukacji do scharakteryzowania założeń polityki edukacyjnej Unii Europejskiej w badanym przedziale czasowym, czyli latach 2014-2020. W Rozdziale 3 przedstawia interpretacje wykonanej analizy porównawczej w zakresie uwarunkowań wsparcia obszaru edukacji z funduszy UE w perspektywie finansowej 2014-2020. Przedstawia ogólny obraz systemów edukacji oraz status quo kształcenia przedszkolnego, ogólnego i zawodowego w wybranych aspektach (prawno-administracyjnym, demograficzno-społecznym ekonomicznym, statystycznym, politycznym – związanym z reformami szkolnictwa) państw Grupy Wyszehradzkiej. Zwraca tu szczególną uwagę na kwestie wsparcia ze środków UE obszaru edukacji, a następnie działania implementujące konkretne środki. Treść, konstrukcja i narracja trzeciego rozdziału pracy potwierdzają zdolności mgr Anny Rudowskiej w zakresie dokonywania naukowej analizy i syntezy oraz erudycji i umiejętności swobodnego poruszania się poprzez jasno wyselekcjonowane pola problemowe, przy zachowaniu ostrożności myśli i języka.

W rozdziale 4 analizie poddano zapisy KPO 2014-2020 państw V4, co jak pisze Autorka „pozwoiliło określić operacjonalizację zidentyfikowanych edukacyjnych celów strategicznych.” Rozdział 5 zaś, to wyniki studium porównawczego w zakresie priorytetów strategicznych zidentyfikowanych w dokumentach strategicznych dotyczących edukacji państw Grupy Wyszehradzkiej. Rozdział 6 ukazuje wyniki studium porównawczego. Ta część pracy stanowi rekapitulację przeprowadzonych analiz, w efekcie których możliwe było ustosunkowanie się do głównego problemu badawczego. W analizowanych dokumentach

Autorka wyodrębniła a następnie porównała priorytety strategiczne wspólne dla Grupy Wyszehradzkiej takie jak: edukacja włączająca, integracyjność edukacji/desegregacja w edukacji, nauczanie ze znakiem jakości, wyrównywanie szans edukacyjnych, rozwijanie kompetencji i umiejętności uczniów. Wyjątkowym celem strategicznym, bo obecnym jedynie w węgierskiej polityce edukacyjnej, było przeciwdziałanie przedwczesnemu porzucaniu nauki. W omawianych państwach rysowały się także takie cele jak dostępność edukacji przedszkolnej, kształcenie nauczycieli, kształcenie zawodowe – współpraca z partnerami, wzmocnienie zarządzania strategicznego czy poprawa jakości infrastruktury. W zakończeniu rozprawy podjęta została próba nakreślenia kierunku, w jakim zmierza polityka edukacyjna państw Grupy Wyszehradzkiej w perspektywie finansowej 2021-2027, a także zagadnienie dotyczące tego, jakie przyszłe priorytety zarysowują się w polityce edukacyjnej omawianych państw.

W większości rozpraw poświęconych systemowo edukacji badania tych systemów rzadko kiedy wykraczają poza prosty opis. Choć sam w sobie interesujący, uniemożliwia on szukanie uogólnień czy cech wspólnych z innymi systemami, ponieważ z reguły nie uwzględnia kulturowego kontekstu istnienia edukacji. Wyniki badań porównawczych mogą być z pożytkiem stosowane w innych krajach, jeśli wychodzą poza opis, a przedstawiają analizę i wyjaśnienie lub interpretację kontekstu społeczno-politycznego oraz przyczyn istnienia oświaty w określonym kształcie czy według danego wzorca. Jest to metodologiczna zasada skonstruowana przez Isaaca Kandela do dziś stanowiąca o istocie badań porównawczych mówiąca o tym, że w badaniach porównawczych obecne być muszą nie tylko informacje o systemach oświaty, wychowania czy szkolnictwa wyższego, lecz potrzebna jest także świadomość kontekstu historyczno-kulturowego, w jakim się rozwijały oraz umiejętna analiza oraz interpretacja zjawisk edukacyjnych, stanowiąca przyczynek do przewidywania zmian. Wydaje się, że w rozprawie mgr Anny Rudowskiej ten element jest nieco mniej uwzględniany niż skrupulatne omówienie dokumentów i źródeł stanowiących główną oś rozprawy. Jednakże na docenienie zasługuje fakt, że pani magister Anna Rudowska znakomicie radzi sobie zarówno z ogromnym materiałem źródłowym, jak i opracowaniami dotyczącymi tematu rozprawy. Narracje Autorki są szczegółowe, systematyczna i rzetelne, a jednocześnie interesujące poznawczo. W swoich „konstrukcjach analitycznych” mgr Anna Rudowska bardzo konsekwentnie wprowadzone uprzednio założenia teoretyczne i metodologiczne. Część badawcza jest więc logicznie i w pogłębiony sposób „skorelowana” z rozdziałami wstępnymi. Uzyskany przy tym obraz założeń polityki edukacyjnej państw Grupy Wyszehradzkiej jest gruntowny, spójny, dobrze zinterpretowany.

Pewien niedosyty pozostawia zarysowany w zakończeniu fragment rozprawy dotyczący wyzwań dla polityki edukacyjnej Grupy Wyszehradzkiej na kolejną perspektywę funduszy europejskich, tym bardziej, że jest to czas, w którym przypatrujemy się kolejnym reformom edukacji również i w Polsce. Z drugiej strony pewnym usprawiedliwieniem jest jednak samo założenie badań porównawczych – są one polem dynamicznym, wciąż wymagającym aktualizacji, wymagającym naukowej niecierpliwości połączonej z umiejętnością nie tylko analizowania, ale również antycypowania zmian. Jest zatem zrozumiała, w tak wymagającej przestrzeni badawczej analiza „wstecz” zwłaszcza, gdy daje ona możliwość kolejnych badań i dociekań, co jak sądzę, może być podstawą aspiracji mgr Anny Rudowskiej, do czego Autorkę zachęcam.

Rozprawa doktorska stoi na wysokim poziomie, posiada swoją bardzo konsekwentną logikę wewnętrzną, jest bardzo dobrze napisana. Ciekawiłoby mnie jedynie (nie jest to zarzut, ale wyłącznie rezultat moich własnych preferencji teoretycznych), w jaki sposób można by rozstrzygnąć metodologiczną wątpliwość dotyczącą badań porównawczych mówiącą o tym, że kryterium naukowości stanowi z reguły dystans pomiędzy świadomością potoczną a świadomością konieczności naukowego (racjonalnego, obiektywnego) dowodzenia. Chciałabym wspólnie z mgr Anną Rudowską, jako aspirującą komparatystką, zastanowić się wspólnie, czy stosując używane w opisach rzeczywistości edukacyjnej pojęcia, czynimy to jako komparatyści zawsze w sposób autonomiczny i świadomy czy też kierujemy się raczej tym co popularne i modne w danej chwili, ulegając presji otoczenia naukowego? I druga kwestia. Czy badając określone zjawisko, dokonujemy: a) rekonstrukcji znaczenia tego zjawiska w jego kulturowym kontekście, b) poszukujemy współzależności pomiędzy występowaniem określonego zjawiska a określającą je formą wyrazu, czyli pojęciem precyzyjnie definiującym jego zakres, c) wyciągamy rzetelne wnioski z powyższej rekonstrukcji dzięki wykorzystaniu perspektywy kulturowej, w której występuje zjawisko, a nie własnej, w której tkwimy jako badacze.

Stwierdzam z pełnym przekonaniem, iż recenzowana rozprawa doktorska stoi na wysokim poziomie merytorycznym – i to (powtórzę po raz kolejny) zarówno w kontekście przyjętych przez Autorkę założeń teoretycznych i metodologicznych, sposobu przeprowadzenia badań, narracji oraz argumentacji, jak i konkretnych rezultatów analitycznych. Praca jest też znakomicie przygotowana pod względem technicznym i edytorskim.

Pani Magister Anna Rudowska jawi się w rozprawie jako świadomy naukowiec, który oryginalnie i w interdyscyplinarny sposób potrafi rozwiązać podjęty przez siebie problem

badawczy, który bardzo swobodnie porusza się po poszczególnych – wchodzących w zakres doktoratu – zagadnieniach i wreszcie, który potrafi komunikatywnie i precyzyjnie wyrażać swoje myśli i przedstawiać swoje linie argumentacji.

Przygotowanie teoretyczne i metodologiczne oraz zdolność do konstruowania naukowej narracji mgr Anny Rudowskiej spełniają wszystkie akademickie standardy. Dodam, że literatura wykorzystywana przez Autorkę jest reprezentatywna dla podjętego problemu i znakomicie przez nią wykorzystana, a wszystkie analizy i interpretacje, umieszczone są w wyznaczonej przez tytułowy problem logice pracy.

Konkluzja

Mgr Anna Rudowska w swojej rozprawie zaprezentowała bardzo dobrą narrację oraz argumentację, dojrzałe i w interdyscyplinarny sposób potrafiła rozwiązać podjęty przez siebie problem badawczy, swobodnie poruszając się po poszczególnych – wchodzących w zakres doktoratu – zagadnieniach. Udowodniła, iż potrafi komunikatywnie i precyzyjnie wyrażać swoje myśli i przedstawiać własne linie argumentacji nie zapominając jednocześnie o odwołaniu do uznanych koncepcji badawczych i wcześniejszego dorobku komparatystycznego, zarówno polskiego jak i obcojęzycznego.

Przygotowanie teoretyczne i metodologiczne oraz zdolność do konstruowania naukowej narracji, prawidłowo stawiane tezy i ich dowodzenie ujęte w ramy problemowej metody badań porównawczych sprawiają, iż ocena rozprawy doktorskiej mgr Anny Rudowskiej jest jednoznacznie pozytywna.

Rozprawa w pełni odpowiada warunkom określonym w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023r., poz. 742).

G. Koralkowska - Siude